

Bezvětrí

1975

I.

Bezvětrí

Nechci růst do veršů,
do tebe, Živote, chci růst!
A to, že neumlkám –
kdo to unese?

Zvichřena je moje koruna,
ale kořen tkví v půdě. Jako strom
piju tím, co je v zemi,
ale nahoře šumím pod nápořem větru.
Tobě patří ten vítr, tobě bezvětrí –

Lázeň

Na jednu věc se pamatuji:
když jsem byl malý,
myli mne v příliš horké vodě.
Ale já plakal, že mne mrazí.

Byla to síla, pro kterou
jsem už neměl smysly!
Od té doby mne často navštívila.
A vždycky to bylo jako poprvé:
zase jsem byl dítětem, nevědoucí, čistý!

Pohádka

Jak u Andersena: pravici nehybnou,
ale abych už nikdy nezapomněl,
dal mi Bůh místo levé ruky křídlo!
Tak nejsem na zemi ani na nebi –

Ach, podobám se labuti, ale
z její podoby mi zbyla jen její smrt.
A pak ovšem rameno, obrostlé peřím,
a vzpomínku, trýznivou jako milenecký pád,
že i já býval kdysi labutí...

U stromu

Byl jsem šťasten u svého stromu.
Ale brzy mne od něj odvedli.
Snad to byl strom poznání,
ale strom života to nebyl!

Ale já nevěděl, že jsem nahý!
Nebyl to tedy strom poznání?
A snad byl obojí, ale já
byl jsem jinde a chtěl jsem ven!
Ale musel jsem čekat.

Jícen

Jednoho dne jsem poznal,
že jsem vězněm. Zase vězněm!
Jak sladce mne to vábilo.
Jak jsem se nemohl provléci!
Chtěl jsem být ptákem. Nebyl jsem.

Vysoko sahal můj plamen.
Vosk stékal. Tvar se bortil.
Na jezeře tančila nebesa,
a já kácel stromy teprve.
Chtěl jsem být ptákem. Nebyl jsem.
Pak mne to pohltilo.

Světlo

Chtěl jsem být čistý.
Pak jsem se vrhnul do špíny.
Byl jsem odhodlaný, chtivý.
A pak jsem uviděl – –

Byl to prostor. Byl tak čirý,
že jsem už nedýchal.
Světlo tam dopadalo přímo
a prosilo o hranu! Byl jsem sám.
Byl jsem průzračný.

Lomil jsem to světlo –

Réva

Nic hůř než víno,
ne krev mé krve!

A všude zraje réva.
Der Weinstock bricht.

Co vidím, není nezávislé!
Sklenice mi vrůstá do ruky
a révě patří tympány a flétny
v hrudi i sedlo nadšení.
Co zbyde, jsem já –

Bez Boha

Dokud byl Bůh v modlitbě,
čekal jsi v horoucím nevědomí.
Byla naděje, že všechno půjde samo.
Ale pak ses dostal sem –

Tak cítil Kristus na kříži.
Napravo i nalevo visel lotr
a dole žoldák na své zbroji.
Jediná cesta vedla nahoru.
Ale byly tu hřeby – –

Dveře

Nejdřív jsem zoufal.
Pak jsem poslouchal ve tmě.
Nejdřív se unavila bolest.
A po ní radost.

Ne, nestačí náraz!
A nestačí trpělivost kamene!
Ale někudy průvan vniká tak,
že musím prolomit dveře!
A zatím stačí: myslet je –

Radost

Snadno, snadno se unaví
radost! Kdo by žil pro čekání?
Ale když svíce hoří rovnoměrně,
plamen je pevný. Volně kane vosk.

Ano, nádherný je odlesk
žízňě utišené! Ale jen zvíře,
které projde uchem jehly, jen to
má u sebe celou studnu!
Radost není příčina.

Tobě, milovaný!

Ale žes tam našel *zed'*,
odvracím se od tebe...
Míloval jsem tě. Právě proto,
že tě dosud tolik miluji!

Ta *stěna* – byla v tobě?
Vláčel ses s ní po Golgotách.
Byl to první a poslední klam,
prostší než prkno v márnici.
Mělo suky, snad platan...

V sadě

Porozumět řeči ptáků,
vrůst do dřeva už teď!
Už teď, a pak už ne,
pak smrt mi to vezme rázem.

A lehce být v tom všem
a lehčeji ještě, nebýt skoro,
a necítit už nic, už nic,
když ona jde a bere zrak,
jen kmen a list – –

Sadař

S něžnými rukama
a chůzí, která nikdy nerušila,
jde sadař a už se nedotýká.

Jabloň se kloní k jeho ústům
a on to ví a neřekne už ani:
není třeba –

II.

Rilke v Duinu

1.

Márie! Kdo putoval,
našel hrazená města.

Drn hradiště nepovolil,
ne, a tys šel dál.

Tys chtěl a celou duší
ses vztahoval! Ale kam?
Byl křik jak dlaň, anděl tam
nahore, a ty ses ptal,
kde cíl, kde střed –

2.

Byl jsi vyvolen?
Co to tedy mluvilo –
Zpěv mluvil! Jen zpěv?
A cíl a putování.

Tak jdeš a on je tam.
A cesta je váhání a čas,
ty zde. Byls oslaven?
A pak ten třesk a skvost.
Byl jsi *osloven!*

3.

Na strachu, tmě a smrti
pučí anděl a je vysoko.
Tak vysoko, že i báseň
je stěhovavá jako pták.
Kristus byl bez Boha, a ty
bez anděla, bez pomoci,
a do tváře ti spadla věc
a byl to list a v listu smrt
a nebylo to nevýslovné,
vždyť všechno bylo jen jednou
a ty dole. Anděl mlčel.

Smrt. A tedy nevýslovné!
Uvnitř a hluboko je Země
a co je výš, je skok ryby
za muškou galaxie. Tam
jsou věci lépe nevýslovné!
Anděl snad žije do přímky,
ale my, my známe čas
po rafiji a podle kruhu
střed. To hrnčíř krouží,
plete provazník, a ty:

začal jsi novou modlitbu,
ne v cele mnicha, ale tady,
a oslavoval jsi tu pouhou

nutnost být *jednou*, pozemsky,
a chválil jsi svět před andělem
a věci, vždyť dokonce i žal
se vtělil v housle. A svět
sám se ti vinul k nohám.

4.

Otevřen bolesti a smrti
jako škeble labužníkovi, ty jsi!
Bytí tryská. Ale je bolest.
Ale je Země a na ní mohu
stát. Ale je i smrt.

Je výslovné a nevýslovné.
Zvíře dole, anděl tam. A my
kroužíme a hnětem. Už brzy.
Jak Orfeus. Jak list. Jak lesk
jezera jsme nedozírní, máme.

O smrti

Všechno, co děláš, je útěk.
Útěk před smrtí. I báseň,
i Bůh, i radost a sama smrt.
Z ní je všechno, každá bolest,
každá nevyplněná radost mluví
její řečí a ta mluví slovy:
vzdal se ode mne! A všechno
je pouze dočasné a všechno
je odklad pro horší probuzení.
A tak tedy věz: máš-li v zádech
smrt, už nikam neutečeš,
ani k Bohu, ani do smyslu,
ani do útěku. Každá láska,
i ta k ženě, i ta k lidem,
bude jen oponou před jiným,
horečnějším výjevem. Vždyť žena,
rozřátá božsky a oplodněná,
a každý bližní, i ten plod
ti umře! To jsou schody
ke skoku z větší výšky. A ty,
i kdybys navždycky zapomněl,
pro ten poslední okamžik hrůzy:
všechno odvoláš! Ne, nepomůže
to, že máš čas a že jsi mlád,
když čas má tebe a bere tě
za opratě a vede k východu –
kam? Mám stále z čeho dát,

ale už cítím, jak se k týdnu
lepší týden a už je tu koule
roku! Ano, tady všechno visí
na jednom vlásku jediného kroku,
a ten krok je vlastní smrt...
Činem ji nezískáš, ani myšlenkou,
a když vidíš, že žádná úvaha
ji nepodplatí a že ti neklekne
k nohám, setřeseš všechno,
a protože se třeseš zimou
u vyhaslých kamen, láskyplně
se vrátíš k ohni. Ale labuť
mezitím už skočila. Ne,
ani ten návrat tě neosvobodí,
musíš ji poznat! Jen to, co víme,
můžeme přijmout, a co nepoznáme,
to bude děsit. Je-li tady smrt,
nic nemá smysl, ani láska,
ale nebát se a nemít strach,
můžeš nic a cokoli. A pak
budeš i totéž milovat –
Dokážeš to?

Smrt

1.

Musíme umřít! Tak pojd' ke mně,
smrti moje, vždyť jsem celou zimu
staral se o tebe a krmil tě zrním,
kdykoli jsi zaklepala na mou římsu
zobanem havrana a sníh se zastavil,
a pak se hnul! Kdybych mohl, ani
já bych nechtěl umřít. Jako strom
chtěl bych být a třeba trčet hole,
jen *nemuset!* Ne, nemám strach.
Ale protože se nemohu opřít
o nic, co by mne přesvědčilo,
o nic, co by řeklo: já *jsem*,
o nic, co by řeklo: teprv budu,
o nic, co by to neřeklo třeba,
ale tím ničím, které nemluví,
by prostě bylo jako vzdušný strom,
jako pařez, jako jáma po pařezu,
jako hlína vespod, jako prázdno
po té hlíně, jako šachta *jsoucí*,
nebo šachta *nejsoucí*, ano i to,
protože nemám pod rukama nic
a už i ty ruce, pohled', prchají

a mizejí v dálce a rozplývají se
v předhůří ve vidině rudých trsů
zralých jahod a sporé kosodřeviny –
pochopit nemohu!

2.

Ale ne, ty nejsi bytost,
nepotkám tě v poli s kosou,
nebudu smlouvat na rozcestí
o hrstku žita. Nebudu
umírat s tím těžkým žalem
rozsévače, kterému jsi vzala
zástěru. Co tedy jsi?

Ach, to má krev mylně zpívá
tajemství smrti pro živého,
ale srdce, to se unaví
a přilne k tíži. Dokud žiju,
stále tě vidím jako obraz,
ale smrt se nepodobá, ne,
je tak mimo, že jen spánek

zdálky se jí podobá, spánek,
po kterém se neupamatuješ –

3.

Tak jsem tě poznal, ty
bez podoby, bez příměru,
ty, labuti, ty, moje římso,
ach, mimo dobro i mimo zlo:
jsi lahodná jako spánek!

Unaví se srdce, chce spát.
Jen když se zbavím její podoby
a poznám ji jako kouli zevnitř,
tak temnou a tak laskavou,
tak hluchou a tak milující:

mohu se zbavit i sebe sama,
přítěže snah i křeče květu,
a nechtít už nic a jenom čekat,
ach, na nikoho, jen až dozraju
a tíhou šťávy rozkymácím větev

a utrhnu se a spadnu do trávy –

4.

Jak chutná spánek – vím,
ale jen díky probuzení!
Až se jednou neprobudím,
pak už ani nepoznám,
ne, nepoznám, a to je smrt.

Všechno, co mohu pochopit,
je život, i poslední vzdech
i vztažená ruka i poznání,
že všechno je jinak, i vědomí,
že vědomí uniká, a ještě
vědomí nevědomí je život,
stále život, nepřekonatelně,
potom se ještě nevědomí
vědomí zapodobá mlze,
mlze skutečné, mlze hor,
ale pak to přijde doopravdy:
nevědomí nevědomí! A to
je spánek bez probuzení –

Tak pravdu nejvyšší
lze jenom nepoznat, jenom nepoznat,
zatímco poznání se drží
těchto svahů a vinic opojivě,
jak réva se pne po vnímaném
a mluví slovy! Vždyť mlčení
je mlčením jen díky slovu,
není to němota. I mlčení
je vnímáno a ten, kdo mlčí,
ví o tom a ví, co neříká.

Od smrti nelze čekat nic.
Nechtít jen žít, když musím
umírat, a nechtít umírat,
když žiju. Vždyť ani ta báseň,
která jak obelisk všechno převýšila,
není zrozením skutečného v smrti,
ach, rodit skutečné je údělem ženy,
ale umřít je také údělem ženy,
nikdo nepřežije a ona to ví,
a ví to i muž a ví to básník,
a proto píše báseň o labuti.

III.

Hranice

Mít pravdu jako Bůh
je nic a míň než nic.
Bůh není, tak proč tedy
chceš vyhořet jak lampa?
A víc: proč hořet vůbec?

Nic tady není bez daru
řeči. A poznáš brzy,
že všechno ukazuje dál,
dál než k sobě, ale je tak
blízko, že stačí zůstat
a svíce hoří! Ne,

nechci čekat v dosaženém,
být v pravdě jako strom
v kůře a všemi větvemi
šlehat až tam, ne, to ještě
není dávat stín a ovoce!

A to je dobře.

Cesta

Tak vše stojí na svém místě
a všemu se daří.

Adalbert Stifter

Chtěl jsem každým svalem těla.
Ale co? Zprvu to byla žena,
žena navždycky a mimo změnu.
Ale pak přišlo jaro, a ten křik
pupenů a ptactva mluvil o tom,
jak daleko je od milostnosti
k lásce. A mluví dodnes...

Cítil jsem tak kolmo, že můj
plamen sahal příliš vysoko
a čadil a bortil hrany svíce.
Chtěl jsem každým svalem těla.
Ale co? Ano, pronést sebe,
sebe i ji tam do bezpečí,
mimo chtění, mimo proměny.

Mimo chtění! A duše se pnula
do modra azuru a vzhůru
větvemi a zase kolmo dolů
kmenem až do kořene. Pstruh
spočinul nehybně a potom rázem
dosahoval cíle až po jezero
a stoletý dub teskně snil

na prahu života. Byl jsem šťasten?
Ano, ale štěstí, to je *chtít*,
a chtít je sahat vysoko a kolmo
a hořet, hořet! Brzy jsem poznal,
že jsem venku, že léto je pryč,
že jen sníh padá na vřesoviště
a pták se třese na žerdi břízy.

Obcházel jsem zvenku dům,
který jsem včera poznal zevnitř.
A žádný stesk a žádné chtění
mi neotevřelo dveře! Jen zdi
mluvily o teple na druhé straně.

A zatím fičel vítr. Ale proč
mám vydat pole holomrazu
a v mezích padat do závějí?
Proč celé pole není rovnoměrně
přikryté sněhem a jeho přízní
podušky, která hřeje mírně,
ale pořád? A proč svíce
vyšlehne, a pak se zbortí?
Nikdy jsem nevěřil, že je dobré
přistříhovat knot, ale teď
jsem to dělal a svíce rázem
měla jasný, pevný plamen...
Její světlo rostlo vodorovně,
ne kolmo kouřem k nekonečnu,
ale svítila na všechna písmena,
takže jsem mohl číst –

Nahoře je radost, dole bolest.
Tak pořád obíhají v kruhu
a rabují a ničí. Neboť radost
je příčinou bolesti a bolest
je holomráz a zbytek vosku,
který zůstane na dně misky.
Je tedy nutné najít střed kruhu
a nehledat radost, aby bolest
neměla přístup. A když přijde,
nechat ji a nezdržovat ji tu,
neprodlévat, nechtít zůstat
tam, kde zůstat nemohu,
nahore jak ohbí vodotrysku.

Dokud jsem chtěl, nesměl jsem.
Chtěl jsem prorazit strop a pak
zvrátit kolmé na hladinu vody.
Ale zdivo nechtělo –

A proč také? Vždyť co jsem chtěl?
Chtěl jsem nechtít, nemuset už chtít
nic a nosit všechno u sebe,
a proto ta zeď byla z chtění,
ne z nemožnosti! Nechtít, chtít,
chtít nechtít i nechtít chtít,
a nechtít nechtít nakonec.

Od té doby, co jsem pochopil
prázdnotu a kruh všech otázek,
je mi dobře. Nejdu nikam,
vždyť cesta je měrou nenaplnění,
a život, ten se neměří
přiblížením, ale vzdáleností.
Mohu dělat nic a všechno,
a je to stejné. Svíce teď hoří
a já se dívám: vrátil jsem se
humny z druhé strany.

A tak tu sedím u zídky
a opírám se o ni. Kámen
pije slunce a mohu tedy
zůstat tady a vyhřívat se.
Smím sedět a čekat, čekat na nikoho,
a dívat se, když večer padá
a jabloň se květem stáčí do tmy.

Slunce a déšť jsou nahoře
a padají dolů, padají do ovoce.
A pták? Co nenašel nahoře,
že se vrací a zase usedá
na stejnou větev? Jako včera
větévka drží jeho pád a pak
se dlouho, dlouho chvěje.
A strom pluje, už teď v ovoci,
a střásá květy a tone v něm.

Vrátko! Jsou tu vrátka,
stará, shnilá vrátka v zídce.
A zeď má náhle tolik trhlin,
je to zídka, ne už zeď,
zídka kolem zahrady. A tam
na druhé straně, kde jsem chtěl
se vtisknout do zrcadla bytí,
do zrcadla, které naopak
ukazuje teprv jeho celou pravdu,
tam pokračuje stejná cesta.
Ano! Jabloň tady i tam,
i tam louka a za ní les.
Je to rovina. Nikde žádný sráz,

nikde vrch. A cesta jde, jde,
až se ztratí v trávě docela.

Jsou vrátka! Kéž nikdy nezapomenu,
že byla cesta za nimi i zde,
po obou stranách. Projdeš tam,
ale nepůjdeš daleko. To tráva
se dme a šumí doširoka
a návrat mluví stejnou řečí
a každá věc má přesné místo,
jako by měla kořeny. Chceš snad
přeladit housle skutečnosti? Chceš
o půltón výš, to jsou housličky smrti,
chceš jít? Země je kulatá
a to, co poznáš u cíle, to bude
z druhé strany tatáž zeď a v ní
vrata, dveře a snad vrátka.
Co nechci – není!

A tak náhle vidím, že se opírám
o nic, a v tom ničem vrátka
jsou vsazená krásně jako na veřeji
a na kruhu je klíč. Jeho střed
se podobá zámku. Proto neodemkneš
a zůstaneš tady a budeš se dívat,
jak se ta vrátka sama otvírají,
a budeš se dívat, jak ta cesta jde,
a budeš vědět, že i tam i tady
je jedno a totéž jako pod kupolí,
jabloň a les, a cesta že se ztrácí
tam i tady v trávě. Vrátko,
do kterých jsi bušil a snad i kopal,
o kterých jsi myslel, že už nikdy
nepovolí, teď se otvírají sama.

Ale není třeba –

Moře

Radosti, ne, ty nejsi já:
to něco se raduje ve mně.
Ne, bolesti, ty nejsi já:
to něco ve mně trpí.

Jsem jako bóje. Smýkán
příbojem a hýčkán bezvětrím,
jsem to stále já, já jediný.
Je tu řetěz – já jsem přikován
k jeho poslednímu článku – –

-----
až se přetrhne (bude to brzy),
vítr mě zanese na široké moře.
Bez doteku budu bloudit
prostorem. Nevznesu se k nebi,
ale neklesnu ani ke dnu bolesti.